

Oponentský posudek diplomové práce Libuše Hronkové Metafora a emoce: „Zatančí emoce“ – interpretace verbálního projevu tancem

Autorka předložené práce si zvolila téma mezioborové a z pohledu bohemistiky vlastně velmi odlehlé, nacházející se až za její hranicí. Propojuje v něm obor lingvistický a specifickou složku svého druhého studijního oboru, divadelní vědy: zkoumání tance. Nechala se inspirovat kognitivnělingvistickou literaturou a rozhodla se zkoumat, jak se uplatňuje metaforická konceptualizace emocí v improvizovaném tanečním projevu, a pohybuje se tedy na území nacházejícím se v průniku dvou oblastí: je to kognitivní lingvistika a teorie tance. To obojí je v její práci specificky zohledněno (kromě vedoucí z mateřského pracoviště měla diplomantka i konzultantku z katedry tance HAMU). Pro mě je taková práce velmi zajímavá, ale mohu ji posoudit pouze z hlediska svého zaměření.

Podle premis kognitivní lingvistiky je základem konceptuálního systému jednak naše **tělesnost**, tělesné prožívání, jednak **metafora**. To obojí se ukazuje nejen v přirozeném verbálním jazyce (a je tedy možné z tohoto hlediska studovat jeho sémantické struktury), ale např. i v gestech a v každém znakovém systému, a zasahuje nejen to, jak myslíme a mluvíme, ale i naše city, chování, jednání, preference a hodnoty, to, „jak jsme“. To vše by se tedy mělo realizovat i v tanci, a diplomantka to hodlala ověřit prostřednictvím specificky připraveného výzkumu, věnovaného tanečnímu ztvárnění emocí.

Na základě psychologické a kognitivistické literatury – zejména knihy Z. Kövecsesa *Metafora a emoce* – vymezila šest základních emocí, vytvořila krátký text, v nichž tyto emoce figurují, a při jeho předčítání pak sledovala u studentů-tanečníků (pokud se nemýlím, bylo jich patnáct), jakými pohyby jednotlivé emoce ztvárnějí. Nahrávky jsou zpracovány a přiloženy k diplomové práci, podstatnou část práce pak tvoří jejich – jednotlivé i shrnující – interpretace. Ukázalo se, že i v tanečních pohybech se uplatňují základní konceptuální schémata „nádoba“, „síla“ a „rovnováha“ a že ve ztvárnění prožitku jednotlivých emocí můžeme nalézt konceptuální metafory, jež jsou zmiňovány v příslušných pasážích knihy Z. Kövecsesa.

Nesporně je to vše velmi zajímavé, avšak na mně zřejmě je, abych posoudila to, co je v mé kompetenci, a položila otázky ze své pozice.

První z nich, nejobecnější, ale dosti zásadní, je tato: Je asi problematické oddělit v projevu tanečníků to, co je „konvenčně znakové“ – srov. i pojem „(tradovaná) konvenční baletní gesta“ na s. 43 - a co je spontánní, neznakové či mimoznakové, co jakoby „vyrůstá“ v dané chvíli „z těla“. Zřejmě to ani takto vydělit nelze (vždyť podle známé teze vše, co se odehrává na scéně, má vždy znakovou povahu). U profesionálních tanečníků či studentů tance je tu zkrátka oprávněný předpoklad, že jsou „prostoupení“ kódem baletního jazyka. Jde mi o to, co vlastně autorka zkoumá, resp. hodlá zkoumat: zda tento „taneční kód“ – anebo ještě něco jiného, co by možná vystoupilo do popředí lépe při spontánním pohybu/ tanci malých dětí nebo neškolených osob. (Myslí si diplomantka, že zkoumání takovýchto projevů by přineslo jiné výsledky?)

Analogií je zkoumání znakového jazyka a zkoumání gest. Mám v tomto smyslu připomínku: nejsem si úplně jista, zda diplomantka tento rozdíl (rozdíl mezi gestem a znakem) bere v úvahu, srov. s. 36 – 37, kapitola *Metafora a gesta*, kde nalezneme vyjádření: „Díky studiím lingvistů z oblasti gestikulace a díky jejich zájmu o konceptualizaci znakových jazyků jsme dospěli k závěru, že jazykové vyjádření emocí prostřednictvím metafor skutečně souvisí s gesty“ (s. 37).

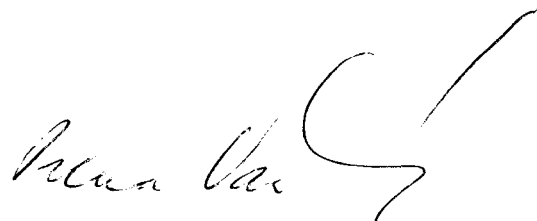
Práce je zajímavá, díky svému tématu pro nás exotická, avšak nalezneme v ní mnoho polovičatostí, místy připomíná spíše jakési přípravné materiály, je vidět, že diplomantku tlačil čas. Je rozdělena na dvě části, teoretickou a empirickou (která výrazně převažuje, je soustředěna na podrobnou interpretaci projevů jednotlivých účastníků výzkumu, ale nevyhýbá se ani zobecňujícím závěrům). Teoretická část má pouze 37 stran, a vzhledem k tomu, že užívá nestandardní členění na odstavce a že mnoho stránek je tvořeno výčty a nešetří se prostorem, počet stran jakoby uměle narůstá. Teoretická část také obsahuje velmi málo souvislého výkladového textu (z velké části ji tvoří výčty typu a/, b/, c/ - překlady z anglických prací a české příklady). Výběr a prezentace odborné literatury není úplně bez problémů. V seznamu literatury je navíc uvedeno mnoho relevantních prací, jichž pak v textu není ke škodě věci vůbec využito (Cienki, Sweetserová aj.).

Co se týče formulační úrovně (a technické úrovně vůbec), je někdy dosti problematická, i zde je vidět, že práce zřejmě vznikala na poslední chvíli. Doufám, že jde „pouze“ o nedbalost, nikoli o výraz neporozumění základním souvislostem. Srov. např.:

- s. 9 konceptualizace emocí v kognitivní lingvistice
- s. 32 – „konceptualizace slov v naší mysli jako pojmů“
- s. 16 „nevyžadované emoce“ namísto (zřejmě) „nežádoucí emoce“
- s. 1 „literatura pojednávající o metaforické podstatě emocí“
- s. 1 „Toto dílo není přeložené a my se jím budeme inspirovat při nastínění jazykového obrazu světa v češtině.“

(Ještě nedostatek jiného charakteru: Na samém začátku: vyjádření „skákal radostí“ není metaforické.)

Práce slibuje zajímavý výzkum a snad ho částečně i představuje, avšak je na ní bohužel patrný spěch. Pasáže týkající se tance nemohu úplně posoudit, avšak k obhajobě práci za sebe doporučuji. Navrhovaná známka: dobře.

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
FF UK v Praze

V Praze 10. září 2008